

SAVARANKIŠKO DARBO VADOVAS

2016-09-01

Turinys

1. STUDIJOMS SKIRTO LAIKO ORGANIZAVIMAS.....	3
2. BENDRIEJI SAVARANKIŠKO STUDIJAVIMO PRINCIPAI IR BŪDAI	4
2.1. Dėstytojų vaidmens studentų savarankiškame studijavime apibrėžtumas	5
2.2. Konstruktyvizmo ir pragmatizmo idėjomis grįstas požiūris į studijavimą.....	6
2.3. Studijų rezultatais paremtas požiūris	7
2.4. Studijavimo formų įvairovė.....	7
2.5. Studijavimo metodų įvairovė.....	8
2.6. Galimybė bendradarbiauti	8
2.7. Vertinimo objektyvumas	8
2.8. Konsultacijų rengiant savarankiškus darbus nuoseklumas.....	9
3. SAVARANKIŠKO MOKYMOSI AŠIS – STUDENTAS	9
4. PRAKTINIAI PATARIMAI STUDENTAMS ORGANIZUOJANT SAVARANKIŠKĄ MOKYMĄSI.....	11

Sveikiname Jus – Jūs tapote Tarptautinės teisės ir verslo aukštosios mokyklos (toliau – TTVAM) studentu!!!

Jūsų pasirinkta studijų programa turi tikslą – paruošti Jus sėkmingai profesinei veiklai. Tam, kad būtų pasiektas studijų programos tikslas, be to, kad Jus mokys TTVAM dėstytojai, labai reikalingas Jūsų *savarankiškas mokymasis*!!!

Jūsų rankose *Studentų savarankiško darbo vadovas* (toliau – *Vadovas*). Tikimės, kad šis *Vadovas* suteks Jums naudingos informacijos apie savarankišką mokymąsi ir jo organizavimą.

1. STUDIJOMS SKIRTO LAIKO ORGANIZAVIMAS

TTVAM vykdomų studijų programų trukmė metais – 3 metai nuolatinėse studijose, 4 metai iššęstinėse studijose.

Studijų programų apimtis kreditais – 180 ECTS¹. ECTS kreditai – tai studentų darbo krūvis, būtinas numatytiems studijų rezultatams² pasiekti, profesinėms kompetencijoms įgyti. Darbo krūvis reiškia laiką, kurio paprastai reikia studentams, kad užbaigtų visą mokymo(si) veiklą (t. y. paskaitos, seminarai, projektai, praktika, savarankiškas mokymasis ir egzaminai), būtiną numatytiems studijų rezultatams pasiekti. Nustatant studento darbo krūvį nėra vadovaujama tik auditorinėmis valandomis (t. y. laiku, kurį studentas praleidžia vadovaujamas akademinio personalo). Krūvis apima visas mokymosi veiklas, kurių reikia, kad būtų pasiekti studijų rezultatai. Tai laikas, praleistas dirbant savarankiškai, atliekant privalomą praktiką, skirtas pasirengti vertinimui, ir laikas, kurio reikia pačiam vertinimui.

TTVAM studentų studijų darbo krūvis yra 4800 valandų per visus studijų metus (3 arba 4 metus), o vienas kreditas – 26 arba 27 darbo valandos³. Kiekvieno studijų programos dalyko apimtis – 5 kreditai, o tai sudaro 130 arba 135 darbo valandas.

Visą darbo krūvį sudaro kontaktinis ir savarankiškas darbas. Studento kontaktinis darbas – studento mokymasis tiesiogiai kontaktuojant su dėstytoju arba esant jo tiesioginėje priežiūroje pagal studijų, egzaminų ir konsultacijų tvarkaraščius (šiam *Vadove* studento kontaktinis darbas nėra aprašomas).

Studento savarankiškas darbas – tai studento mokymasis pagal dėstytojų pateiktas užduotis ir nurodytą literatūrą be tiesioginės dėstytojų priežiūros. Studentų savarankišką darbą (mokymąsi) sudaro pasirengimas seminarams, laboratoriniams darbams, kontroliniams darbams, įskaitoms ir egzaminams, individualių ir grupinių savarankiškų užduočių atlikimas, savarankiškas mokslinis tiriamasis darbas, referatų, baigiamųjų profesinio bakalauro darbų ar projektų rengimas.

Studento savarankiškas darbas (mokymasis) sudaro ne daugiau kaip 80 procentų studijų programos apimties – iš viso studijų programoje tai yra ne daugiau kaip 3840 valandų. Studentas savarankiškam darbui turi skirti:

- projekto rengimui – 30-60 valandų;
- referato rengimui – 15-30 valandų;

¹ ECTS yra aukštojo mokslo kreditų sistema, naudojama Europos aukštojo mokslo erdvėje, kuri apima visas šalis, dalyvaujančias Bolonijos procese. ECTS yra viena iš pagrindinių sudedamųjų Bolonijos proceso dalių. Daugelio Bolonijos šalių aukštojo mokslo sistemose ECTS yra įteisinta įstatymu (pavyzdžiui, Lietuvos). ECTS – į besimokantį asmenį orientuota kreditų kaupimo ir perkėlimo sistema, grindžiama aiškiais studijų rezultatais ir mokymosi procesu.

² Studijų rezultatai apibūdinama tai, ką turi mokėti, suprasti ir sugebėti daryti besimokantis asmuo, sėkmingai pabaigęs mokymosi procesą.

³ Studijų darbo valanda atitinka akademinę valandą, t. y. 45 minutes.

- pasirengti kontroliniam darbui – 10-20 valandų;
- pasirengti laboratoriniam darbui ar pratyboms ir atsiskaitymui už juos – 2-3 valandas;
- pasirengti seminarui – 5-10 valandų;
- atlikti individualią užduotį – 10-25 valandų;
- atlikti grupinį (komandinį) darbą – 15-25 valandų;
- pasirengti pirmosios pakopos studijų dalyko egzaminui – 40 valandų.

Konkretūs mokymo ir studentų savarankiško mokymosi būdai bei jų apimtys yra nurodomi studijų programos apraše ir studijų dalykų programose. Studijų programoje taikomi mokymo ir mokymosi būdai, jų apimtys yra tokie patys nepriklausomai nuo studijų formos.

Priede 1 ir 2 pateikiama studijų dalykai ir dalykų studijų apimtis, nurodant savarankiško studijavimo rekomenduojamą trukmę.

2. BENDRIEJI SAVARANKIŠKO STUDIJAVIMO PRINCIPAI IR BŪDAI

Besikeičiančių žinių amžiuje akcentuojami operatyvūs informacijos valdymo įgūdžiai: gebėjimas priiimti atsakomybę, gebėjimas derinti savo veiksmus su kitų veiksmais. Tokiai visuomenei reikalingi autonomiški asmenys, nepriklausantys nuo aplinkybių, gebantys savarankiškai spręsti, remtis savo protu, jausmais, gyvenimo tikslu ir idealais. Tai reiškia, jog svarbu išmokti mokytis.

Mokymasis – tai aktyvi, tikslinga žmogaus veikla, kuria siekiama gauti žinių, jas suprasti ir įsiminti, įgyti įgūdžių. Mokymasis yra savita veikla, kuria įgyjamas socialinis patyrimas, kurios metu sukuriama vaizdiniai, sąvokos, susiklosto pažiūros.

Savarankiško studijavimo inicijavimas ir organizavimas leidžia studentams įgyti tokius gebėjimus, kaip:

- pasirinkti aktualią tematiką profesinėje srityje;
- formuluoti mokslinius / profesinius klausimus;
- rinkti, analizuoti bei apdoroti informaciją pasirinktu klausimu;
- dirbti individualiai;
- dirbti komandoje;
- ieškoti sprendimo profesinės srities problemoms spręsti.

Planuojant studentų savarankiško studijavimo procesą svarbu:

- studijuojantieji įgyja žinias ir mokėjimus tada, kai tiesiogiai susiduria su jų poreikiu ar trūkumu,
- studijavimo pasiekimai įgyjami apmąstant ir vertinant ankstesnę savo patirtį,
- studijuojant dažniausiai stengiamasi rasti atsakymą į iškilusį klausimą, ar konkrečios problemos sprendimą,
- studijuojantieji linę studijų procesą skaidyti dalimis, tokiu būdu pritaikydami jį savo individualiems studijavimo poreikiams, bei individualiam laiko planavimui,
- kiekvienas žmogus turi savo studijavimo tempą,
- studijuojantiems ypač svarbus pasitikėjimu, atvirumu, pagarba ir bendradarbiavimu pasižyminti studijų aplinka.

Organizuojant studentų savarankišką studijavimą / darbą, pirmiausiai derėtų apsibrėžti pagrindinius principus:

- 1) dėstytojų vaidmens studentų savarankiškame studijavime apibrėžtumas;
- 2) konstruktyvizmo ir pragmatizmo idėjomis grįstas požiūris į studijavimą;
- 3) studijų rezultatais paremtas požiūris;

- 4) studijavimo formų įvairovė;
- 5) studijavimo metodų įvairovė;
- 6) galimybė bendradarbiauti;
- 7) vertinimo objektyvumas;
- 8) konsultacijų rengiant savarankiškus darbus nuoseklumas.

2.1. Dėstytojų vaidmens studentų savarankiškame studijavime apibrėžtumas

Mokslininkų teigimu, egzistuoja bent trys dėstytojavimo stiliai:

- dėstymas, kaip pasakojimas ar perteikimas,
- dėstymas, kaip studentų veiklos organizavimas,
- dėstymas, kaip galimybių studijavimui sudarymas.

Pirmuoju atveju, aptariant dėstymą, kaip pasakojimą ar žinių perteikimą, pagrindinė dėstytojo užduotis – monologu teikti informaciją, koncentruojantis į medžiagos turinį ir siekiant suvienodinti studentų žinias su tam tikra nustatyta akademinė norma. Dažniausiai dėstoma medžiaga yra paties dėstytojo kada nors parašytas veikalas, pagal kurį studentai mokosi to, ką yra išanalizavęs dėstytojas. Dėstymas kaip pasakojimas ar žinių perdavimas gali būti perteikiamas ir gan moderniais būdais ir priemonėmis: e-mokymasis, multimedia panaudojimas ir pan. Toks dėstytojo stilius paprastai nesąlygoja studentų praktinės patirties įgijimo, studentai mokosi iš savo konspektų, nesidalindami savo išvalgomis ir patirtimi vieni su kitais. Baigus kursą, studentai atsimeina analizuotos medžiagos fragmentus.

Antruoju atveju, kalbant apie dėstymą kaip studentų veiklos organizavimą, galima pabrėžti, kad dėstytojavimas suprantamas kaip konsultavimas, krypties nurodymas, bet ne tiesioginių atsakymų suteikimas, siekiant užtikrinti *kad*, ir patikrinti *ar* studentai iš tiesų įgyja žinias, mokėjimus ar vertybines nuostatas. Remiamasi nuostata, kad studijavimas yra efektyvus tada, kada jis aktyvus. Skatinamas pačių studentų aktyvumas (diskusijos, projektai, komandinis darbas ir pan.), tikintis, kad studentai gali patys susipažinti su rekomenduojama medžiaga, ir dėstytojo veiklą apribojant organizavimu ir konsultavimu. Tokį dėstytojo stilių demonstruojantys dėstytojai savo užsiėmimus gali organizuoti ir distancinio studijavimo būdu, ten atlikdami ne tiek dėstytojo, kiek vieno iš komandos narių vaidmenį.

Trečiuoju atveju, kai dėstytojavimas suprantamas kaip galimybių studijuoti sudarymas, galima teigti, kad pats dėstytojavimo procesas apima ir informacijos perteikimą, ir studijavimo veiklą organizavimą, ir, ypač, savo, kaip dėstytojo, veiklos analizavimą, siekiant ją nuolat tobulinti. Šiuo požiūriu, dėstytojavimas yra nuolat plėtojamas, apmąstomas, koreguojamas procesas, kuriame nėra iš anksto nustatytas „aukščiausias meistriškumo lygmuo“, kurį galima pasiekti ir užtvirtinti. Dėstytojas studijuoja kartu su studentais, įtraukdamas juos į realius tyrimus ar kitą mokslinę veiklą, t.y. sukuria kontekstą, skatinantį studentus motyvuotai įsitraukti į pasirinktos temos studijavimą. Svarbu atkreipti dėmesį, kad dėstytojavimo meistriškumas šiuo atveju suprantamas kaip atrinkimas to, ką *reikia išmokyti* ir suderinimas su *tuo, kaip reikia išmokyti*.

Toks dėstytojavimo suskirstymas į tris stilius yra sąlyginis, tačiau leidžiantis analizuoti ir vertinti savo, kaip dėstytojo, darbą (apmąstyti, ar naudojamas dėstytojavimo stilius skatina studentus savarankiškai studijuoti), ir numatyti jo tobulinimo galimybes, pasitelkiant įvairias formas, metodus bei priemones.

Savarankiškumas neatsiejamas nuo motyvacijos, o dėstytojavimo vaidmuo yra stiprinti studentų motyvus patiems ieškoti veiklos būdų, pasinaudoti turimomis žiniomis, jas derinti, ir savarankiškai kelti

tyrimų problemas ir jas spręsti. Išskiriami tokie studentų savarankiškumą skatinančių dėstytojų veiklos bruožai:

- studentų mokymas atpažinti ir apibūdinti savo stipriąsias puses;
- siekti asmeninių tikslų;
- pasirinkti tokias aplinkas, kuriose galima pasisemti ir pasidalinti savąja patirtimi;
- naudoti konstruktyvaus grįžtamojo ryšio priėmimo ir teikimo technikas;
- reflektuoti sėkmingas ir nesėkmingas savo patirtis realiose profesinėse situacijose.

Apibendrintos rekomendacijos dėstytojui, inicijuojančiam ir organizuojančiam studentų savarankišką studijavimą:

- sukurti abipusiu pasitikėjimu pagrįstus santykius su studentais, dirbančiais savarankiškai;
- pačius studentus įtraukti į studijų proceso tikslų, rezultatų ir pasiekimų vertinimo kriterijų nustatymo procesą;
- naudingiau, kai dėstytojas atlieka ne informacijos perdavėjo, bet mokymosi patirties vadybininko vaidmenį;
- užduotis savarankiškam studentų darbui ir jos vertinimo kriterijai turėtų būti pristatomi kuo anksčiau, t.y. pristatant informaciją apie patį dalyką. Tai leidžia studentams planuoti savo savarankiško studijavimo tematiką ir skatina susidomėjimą;
- reikalavimai savarankiškam studentų darbui turėtų būti aprašyti detalai ir aiškiai tam skirtoje atmintinėje. Tai padės studentams labiau susieti savo galimybes su savarankiškos studijų užduoties vadovo lūkesčiais, leis sumažinti galimybę neteisingai suprasti savarankiško darbo vertinimo strategiją;
- pateikti studentams struktūruotą savarankiškos studijų užduoties rengimo projekto formą, kurią nuosekliai pildydami, jie galėtų savarankiškai planuoti, įgyvendinti ir vertinti savo savarankiško studijavimo pasiekimus;
- dėstytojui nevertėtų rekomenduoti studentams pasirinkti vieną ar kitą savarankiško studijavimo būdą, prieš tai neišanalizavus studento asmenybės savybių ir studijavimo poreikių;
- pravartu studentams pateikti gerosios ir blogosios praktikos pavyzdžių, kad jie galėtų įsivaizduoti, kas tai yra gerai ir kas tai yra blogai atliktas savarankiškas darbas;
- motyvuojant studentus ir didesnę jų įtraukimą į savarankiško studijavimo užduočių vykdymą, pravartu inicijuoti diskusiją apie tokių užduočių vertinimą, išklausti studentų pageidavimus ir pasiūlymus;
- dėstytojui / savarankiškos studijavimo užduoties vadovui svarbu susiplanuoti laiką, kurį reikalinga skirti individualioms studentų konsultacijoms;
- jei numatomas savarankiškų darbų rezultatų viešas pristatymas, studentams reikėtų pateikti konkrečius reikalavimus, kokios formos / apimties / trukmės pristatymo tikimasi.

2.2. Konstruktyvizmo ir pragmatizmo idėjomis grįstas požiūris į studijavimą

Savarankiškas studijavimas ir savarankiškų darbų rengimas yra glaudžiai susijęs su motyvacija (skatinamąja priežastimi). Motyvaciją savarankiškai studijuoti skatina prasmės matymas studijų turinyje, jo panaudojimo praktikoje galimybė, paties studijų proceso atitikimas individualiems studijavimo poreikiams (tai tiesiogiai susiję su dėstytojo atsakomybe ir gebėjimu sudominti). Organizuojant savarankišką studijavimą aukštojoje mokykloje ypatingai svarbios yra

konstruktyvistinės ir pragmatinės filosofijos idėjos. Konstruktyvistinė filosofija remiasi aktyvaus mokymosi idėjomis. Šis požiūris apima tokias studijų proceso ypatybes:

- studijuojantieji kuria savitas prasmes, remdamiesi turimomis žiniomis;
- įvairūs studijuojantieji gali nevienodai interpretuoti tą patį dalyką;
- egzistuoja daugybė būdų, kaip galima studijuoti;
- studijavimas yra socialinė veikla;
- studijavimas yra dinamiškas ir priklauso nuo konteksto.

Pragmatizmo filosofija remiasi idėja, kad žmonės studijuodami atsirenka tai, kas atitinka jų poreikius ir interesus, kad teorija yra reikalinga kaip veikimo priemonė, ir pabrėžia, kad studijų proceso pagrindinis uždavinys yra išmokyti spręsti iškilusius gyvenimo uždavinius, problemiška mąstyti ir praktiškai veikti. Gebėdami įvardinti savo studijavimo poreikius, studijavimo sunkumus, studentai gali atstovauti savo interesams, kuriant ir tobulinant studijų programas – formuluojant studijų rezultatus.

2.3. Studijų rezultatais paremtas požiūris

Šiuo principu pagrindinis dėmesys skiriamas studijų rezultatams, kurie pasirenkami atskaitos tašku inicijuojant ir organizuojant studentų savarankišką studijavimą, vertinant jo metu įgytus pasiekimus. Studijų programos yra sudarytos iš keleto dalių: studijų rezultatų, pasiekimų vertinimo kriterijų, studijų turinio, studijų formų ir metodų, studijavimo aplinkų. Studijų rezultatai pasitarnauja kaip „kontrolinis sąrašas“, apibūdinantis, ko tikimasi iš studentų studijų proceso pabaigoje, ir matas, padedantis palyginti subjektyvius studijavimo pasiekimus su objektyviais profesinės veiklos reikalavimais.

2.4. Studijavimo formų įvairovė

Studijavimas pasireiškia mažiausiai keturiomis formomis, kurios įvairiose studijų situacijose papildo viena kitą:

- Pirmoji forma – *praktinis studijavimas*, kurio tikslas, išmokyti *kaip* kažką atlikti. Praktinis studijavimas yra nukreiptas į mokėjimų įgijimą, ir išreiškiamas praktikos galimybių suteikimu studijuojančiajam.
- Antroji forma – *konceptualusis studijavimas* yra susijęs su tam tikrų reiškinių analize, sužinojimas, kad kažkas ir kažkaip egzistuoja. Toks studijavimas yra išreikštas teiginiais, konstatavimais, tvirtinimais, bei pagrįstas intelektualiniu, verbaliniu-konceptualiu studijavimu.
- Trečioji studijavimo forma – *įsivaizdavimu pagrįstas studijavimas*, pagrįstas formų ir procesų konfigūravimu. Įsivaizdavimu pagrįstas studijavimas pasireiškia per intuityvų visumos, kaip formos, arba kaip sekos suvokimą, per linijų, formų, spalvų, proporcijų, garso, ritmo ar judesio simboliką.
- Ketvirtoji studijavimo forma – *studijavimas per patirtį*, pagrįstas asmeniniu pajautimu, tiesiogine pažintimi su praktinėmis profesinės srities situacijomis ir dalyvavimu jas sprendžiant, pasireiškiantis studijavimu realiu laiku ir realioje vietoje, padedant asmeniui rasti tinkamiausią sprendimą.

Aukščiau išvardintos studijavimo formos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios, ir, tinkamai pasirinktos, gali skatinti studentų susidomėjimą ir motyvaciją studijuoti savarankiškai: mes neišvengiamai susiduriame su praktinėmis problemomis (studijavimas per patirtį), susikuriame sau būdingus sprendimų priėmimo šablonus (įsivaizdavimu pagrįstas studijavimas), kurie tampa pagrindu tobulinant savo žinias (konceptualusis studijavimas), kurios pasitarnauja visai naujų įgūdžių įgijimui (į praktikos įgijimą orientuotas studijavimas).

2.5. Studijavimo metodų įvairovė

Šis principas glaudžiai susijęs su dėstytojų pasirengimu ne tik formuluoti užduotis studentų savarankiškam studijavimui, bet ir pateikti visą spektrą studijų metodų, kuriuos studentai galėtų pritaikyti savo studijavimo stiliui. Taigi, viena iš svarbiausių užduočių, tenkančių dėstytojams, yra organizuoti studijų procesą taip, kad jis atitiktų individualius studentų tobulėjimo poreikius, skatintų pačių studentų atsakomybę už savo studijavimą. Savarankišką studijavimą skatinantys metodai yra tokie: darbas grupėse, atvejo studijos, geriausių praktikos pavyzdžių analizė, būsimų klientų poreikių analizė, studijavimas vadovaujant mentoriui, koučingas (angl. *coaching*), konsultavimas, studijų vizitai, veiklos tyrimai bei kūrybinės atostogos.

2.6. Galimybė bendradarbiauti

Asmenys gali tapti savarankiškais bendraudami ir bendradarbiaudami su kitais savarankiškais asmenimis, t.y., kai jų studijavimas yra skatinamas ir socialiniu aspektu. Nepriklausomai nuo studentų savarankiškumo, studijų proceso metu jie privalo bendrauti ir bendradarbiauti su kitais, siekiant keistis svarbia informacija ir dalintis įgyta patirtimi. Savarankišką studijavimą turėtų būti integruotas į komandinę ar organizacijos mokymąsi, kur būtų užtikrinta galimybė tarpusavyje dalintis patirtimi. Studijuojančiojo savarankiškumas ir visapusiškumas lemia jo bendradarbiavimo su kitais studijuojančiaisiais specifika. Taigi, komandinis studijavimas yra svarbus tiek įgyjant patirtį, tiek apie ją reflektuojant, drauge ieškant sprendimų, gaunant konstruktyvų grįžtamąjį ryšį iš kitų komandos narių, bei galimybe įsivertinti savo paties darbą, lyginant jį su kitų komandos narių darbu. Savarankiškai studijuojanti ir į studijavimo procesą vienodai visus narius įtraukianti grupė yra būtina sąlyga modernioms, į savarankiškos asmenybės ugdymą/si nukreiptoms studijoms. Esminiai studijavimo bendradarbiaujant bruožai:

- studijuodami akademinį dalyką medžiagą, studentai dirba komandomis,
- sudaromos heterogoniškos komandos pažangumo, lyties, rasės, patyrimo atžvilgiu,
- apdovanojimo / vertinimo sistemos labiau orientuojamos į grupę, o ne asmenį.

Atkreiptinas dėmesys, kad organizuojant savarankišką studijavimą grupėse, reikalingas ypač kruopštus dėstytojo / savarankiško darbo vadovo pasirengimas inicijuojant ir prižiūrint studentų savarankišką studijavimo veiklą, bei suteikiant efektyvias konsultacijas studijuojančių žmonių grupei.

2.7. Vertinimo objektyvumas

Svarbu ne tai, ką mes duodame studentams, bet tai, ką po to jie gali pademonstruoti.

Linda Conway

Šis principas glaudžiai susijęs su studentų motyvacijos savarankiškai studijuoti skatinimu ir vertės suteikimu toms žinioms ir mokėjimams arba įgūdžiams, kurie buvo įgyti savarankiško studijavimo ar darbo metu.

Studijavimo pasiekimų vertinimas yra procesas, kurio metu taikant įvairius metodus ir procesus vertinamos žmogaus žinios, mokėjimai ir vertybinės nuostatos. Atsižvelgiant į tikslą, vertinimas gali būti *norminis, kriterinis, formuojamasis ar sumuojamasis*. Atliekant norminį vertinimą, asmens pasiekimai yra lyginami su kitų atitinkamos grupės atstovų pasiekimais, siekiant išskirti aukštesnę ar žemesnę normą grupėje. Kriterinio vertinimo atveju studijavimo pasiekimai yra vertinami remiantis iš anksto sukurtais vertinimo kriterijais.

Svarbu paminėti, kad savarankiško darbo rengimo metu, studentams reikia teikti tiek formuojamąjį, tiek sumuojamąjį vertinimą. Formuojamasis vertinimas taikomas studijų proceso metu, siekiant kritiškai įvertinti ir pagerinti studijavimo pasiekimus ar profesinės veiklos rezultatus. Formuojamuoju vertinimu nustatoma studijavimo pažanga, apie ją ir tobulėjimo galimybes suteikiama detali informacija. Formuojamasis vertinimas yra susijęs su studijavimo efektyvumu ir su nuolatiniu studijavimo pasiekimų diagnozavimu. Formuojamasis vertinimas turi būti grindžiamas nuolatine pačių studentų iniciatyva, jų dalyvavimu vertinimo procese. Formuojamojo vertinimo procesas siejamas su kontrolės mechanizmais – dėstytojo kontrole, studentų tarpusavio kontrole, savikontrole.

Sumuojamasis vertinimas yra naudojamas apibendrinti studijuojančiojo pasiekimus. Priešingai nei formuojamajame vertinime, sumuojamojo vertinimo rezultatų negalima pataisyti.

Savarankiško darbo rezultatai turėtų būti vertinami, remiantis iš anksto numatytais, ir studentams pristatytais studijų rezultatais, kurie vertinime išreiškiami konkrečiais vertinimo kriterijais ir rodikliais.

2.8. Konsultacijų rengiant savarankiškus darbus nuoseklumas

Konsultacijų nuoseklumas siejamas su kryptinga, iš anksto suplanuota, dėstytojo ir studento veikla, rengiant savarankiškus darbus. Nepriklausomai nuo savarankiškos užduoties atlikimui skirto laiko, studentų progresas turėtų būti prižiūrimas ir savarankiškai studijuojantiems studentams periodiškai suteikiamas grįžtamasis ryšys.

3. SAVARANKIŠKO MOKYMOSI AŠIS – STUDENTAS

Studentai gali valdyti ir kontroliuoti savo mokymosi procesą, mokymosi tikslas yra aiškus, matuojamas ir atitinka studento poreikius, mokymosi procesas pasižymi atvirumu ir lankstumu, todėl studentas gali mokytis jam priimtiniu tempu ir laiku. Suteikta atsakomybė už savo mokymosi procesą, jo planavimą, valdymą ir rezultatų vertinimą, leidžia studentui pasitikėti savimi ir tobulinti įgūdžius sprendžiant problemas. Be to, ji skatina studentus rimtai žiūrėti į studijas. Studentams suteikta autonomija ir atsakomybė už savo veiklos rezultatus ne tik leidžia studentams būti aktyviems studijų proceso dalyviams, bet ir kontroliuoti savo studijų procesą ir atsakyti už jo kokybę. Tai yra svarbu, nes daugelio mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad studentų mokymasis tvirčiausias tuomet, kai jie patys dalyvauja savo mokymosi pažangos kontrolėje ir mokymosi proceso nukreipime ir valdyme. Savarankiško studijavimo inicijavimas ir organizavimas leidžia studentams įgyti tokius gebėjimus, kaip:

- pasirinkti aktualią tematiką profesinėje srityje;
- formuluoti mokslinius / profesinius klausimus;
- rinkti, analizuoti bei apdoroti informaciją pasirinktu klausimu;
- dirbti individualiai;

- dirbti komandoje;
- ieškoti sprendimo profesinės srities problemoms spręsti.

Tai reiškia, kad autonomiškas studentas:

- 1) turi vidinį poreikį mokytis,
- 2) turi vidinę motyvaciją,
- 3) numato sau mokymosi tikslus ir uždavinius,
- 4) pasirenka tinkamus mokymosi metodus ir technikas,
- 5) pats kontroliuoja mokymosi procedūrą (tempą, vietą, laiką),
- 6) savarankiškai sprendžia problemas,
- 7) pasižymi tokiomis savybėmis kaip lankstumas, kūrybingumas, racionalus kritiškumas,
- 8) įvertina savo išmokimą ir pažangą.

Dar viena kompetencija, būdinga savarankiškai besimokančiam asmeniui, tai gebėjimas tinkamai pasirinkti mokymosi stilių. Mokymosi stilius – tai studentui būdinga darbo su informacija tvarka ir mokymosi veiklos kelias. Paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais išsiplėtė smegenų veiklos tyrimai. Jie privertė naujai pasižiūrėti į procesus, kurie vyksta žinių įsisavinimo metu. Kairysis ir dešinysis smegenų pusrutuliai informaciją apdoroja skirtingai. **Kairysis pusrutulis** informacijos apdorojimo procese dalis sujungia į visumą, t.y. pradedama nuo pavienių faktų, žinių ir einama prie bendresnių. Todėl kairiojo pusrutulio žmonės mėgsta sudarinėti planus, grafikus, dienotvarkes. Tokie žmonės gana griežtai laikosi sudaryto sąrašo. **Dešinysis pusrutulis**, priešingai negu kairysis, informaciją apdoroja pradedamas nuo visumos ir eidamas prie atskirų detalių, t.y. išvados gaunamos iš prielaidų, pereinant nuo bendresnių dalykų prie dalinių. Tokiems žmonėms, kurių dešinysis pusrutulis dominuoja, sunku klausytis paskaitų. Taigi, kairiuoju smegenų pusrutuliu mąstantys studentai – yra verbaliai nuosekliai mąstantys studentai. Jiems patinka mokytis žingsnis po žingsnio, didelio tikslo siekti mažais žingsneliais, siaurinti dėmesio lauką, išmokti žingsnius eilės tvarka ir kiekvieną atskirai, taisyklės ir struktūra, logika labiau nei intuicija, faktai labiau nei jų pačių patirtis. Dešiniuoju smegenų pusrutuliu mąstantys studentai – vizualiai holistiškai mąstantys studentai. Jiems patinka matyti bendrą vaizdą, turintį aiškų tikslą ir prasmę, eiti nuo visumos prie dalies, gilintis išskirtiniu, asmeniniu, intuityviu būdu, griebtis bet ko, vengti taisyklių, struktūrų ir detalių, jungti ir sieti skirtingas temas, matyti modelius.

Kairiajam pusrutuliui priklauso kalba, logika, matematinės formulės, skaičiai, linijiškumas, analizė, dainos žodžiai, mokymasis nuo dalių iki visumas, fonetinis skaitymas, nesusijusi faktinė informacija. Dešiniajam – formos ir moduliai, erdvinė manipuliacija, ritmas, vaizdiniai ir vaizdai, dainos melodija, pirmiausiai išmokstama visuma, tada atskiros dalys, svajojimas ir įsivaizdavimas, sąsajos mokymesi. Atsižvelgiant į tai, kaip įsisavinama informacija, turėtų būti parenkami mokymosi metodai.

Mokydamiesi visi įvairiai naudoja klausymosi, vizualinius ir kinestezinius pojūčius. Todėl skiriami regimasis, girdimasis, kinestezinis mokymosi stiliai. Mokymasis būna produktyviausias, kai jame dalyvauja visi pojūčiai.

Vizualinis/regimasis mokymosi stilius. Asmuo, kuriam parankiausias šis mokymosi stilius, medžiagą turi matyti. Jam būdingas vaizdinis įspūdis. Šio mokymosi stiliaus atstovui, kad geriau įsimintų informaciją, reikia vaizdingų pasakojimų, vaizdinės medžiagos, t.y. filmų, iliustracijų, grafikų, diagramų, schemų ir pan. ir skaitymas. Studentai gali braižyti minčių žemėlapius, schemas, diagramas ir kitaip grupuoti mokomąją medžiagą.

Klausymosi/girdimasis mokymosi stilius. Asmuo, kuriam būdinga girdimoji atmintis, mokymosi medžiagą reikia išgirsti. Jam svarbus garsas, skambesys, triukšmas, tonas, balsas ir muzika. Girdimojo tipo atstovas medžiagą įsimena per garsą. Šio mokymosi stiliaus atstovui, kad gerai įsimintų informaciją, reikia akustinių įspūdžių, paskaitų, pokalbių, dialogų, muzikos, kasečių su mokymosi medžiaga arba tikslaus garsų, triukšmų, skambesio, balsų ir t.t. apibūdinimo. Studentai gali garsiai arba ritmingai kalbėti kitiems arba kartoti iš paskos, suteikti mokymosi medžiagai ritmą arba sudainuoti (kaip pvz., reklama), klausytis, kaip mokymosi medžiagą kartoja kiti žmonės, diskutuoti ir kalbėtis apie mokymosi medžiagą arba pamėgdžioti tam tikrus asmenis, mokytojus, profesorius.

Kinestezinis mokymosi stilius. Linkusiam į šį mokymosi stilių asmeniui mokymosi medžiagą reikia pačiuo pinėti ir perprasti, ką nors atlikti pačiam, nes jam svarbu liesti ir jausti. Dalykus jam reikia pažinti iš savo patirties. Šio mokymosi stiliaus atstovai, kad gerai įsimintų informaciją, turi ką nors tikroviškai patirti arba įsijausti į situaciją ir išgyventi ją vaizduotėje. Tokiam žmogui reikia jausminio situacijos ar dalyko apibūdinimo. Jam gali padėti modelių kūrimas, galimybė pajauti reiškinį ar daiktą, mokymo priemonės, kurias galima paliesti. Studentai gali, pvz., naudoti aktyvius mokymo metodus, užduotis atlikinėti laboratorijoje, kurti modelius.

Gebantis savarankiškai mokytis studentas yra autonomiška asmenybė, yra motyvuotas mokytis, turi giluminį požiūrį į mokymąsi, geba nustatyti, koks mokymosi stilius jam priimtinausias, taip pat jis turi vadybines mokymosi kompetencijas, t.y. formuluoja mokymosi tikslus ir uždavinius, savo iniciatyva nustato mokymosi poreikius ir išteklius, žino, kur ieškoti informacijos ir kaip ją pritaikyti praktikoje, sugeba pasirinkti sau tinkamiausią mokymosi strategiją ir įvertinti gautus rezultatus, nes tik jis pats geriausiai žino, ko jis nori išmokti ir kaip jam mokytis geriausia.

4. PRAKTINIAI PATARIMAI STUDENTAMS ORGANIZUOJANT SAVARANKIŠKĄ MOKYMĄSI

Organizuojant savarankiško darbo laiką ir krūvį – svarbiausia laiko valdymas ir planavimas. Planuodami savo laiką, sugaišite vos keletą minučių, o sėkmingai jį išnaudodami pasieksite gerų rezultatų, išvengsite streso ir jo sąlygotų neigiamų emocijų. Žemiau keletas patarimų kaip geriau išnaudoti savo laiką:

- Tikslų nustatymas – kad sėkmingai valdytumėte laiką, privalote nusistatyti savo tikslus ir uždavinius: ką turite nuveikti per savaitę, per semestrą.
- Prioritetai – susidėlioti prioritetus, ką padaryti pirmiausia – labai svarbu. Kad dirbtumėte efektyviai, pirmiausia turite dirbti su svarbiausiomis užduotimis. Tik tada nestresuosite ir tokiems darbas neateis vadinamasis “deadline”.
- Darbų pertraukinėjimas ir vilkinimas – iki minimumo sumažinti trukdžius, t.y. faktorius, dėl kurių gaišamas laikas. Laiko planavimą tobulinkite, atsisakydami nereikšmingų užsiėmimų. „Padarysiu tai vėliau” – sužlugdo visus užsibrėžtus tikslus. Po per daug „vėliau” atsiranda tiek darbų, jog jie visi atrodo nebeįveikiami. Geriausia atsikratyti šios ydos ir nenukrypti nuo darbų plano.
- Darbų planas – kai žinote savo tikslus, prioritetus, reikia susidaryti tikslų darbų planą, kuris neleis iškrypti iš kelio ir apsaugos nuo streso. Planuodami laiką, būtinai turite palikti laiko nenumatytiems įvykiams ar užduotims. Nuolat stebėkite ir peržiūrėkite savo darbų planą, kad nenukryptumėte nuo užsibrėžtų tikslų.

Kad mokymasis būtų lengvas, dar keletas patarimų:

1. Nepraleiskite pirmosios paskaitos. Kiekvieno dalyko pirmojo kontaktinio susitikimo metu dėstytojas išaiškina detalią dalyko programą, laukiamus studijų rezultatus, konkrečią dėstomojo dalyko studijų rezultatų vertinimo struktūrą (tarpinių atsiskaitymų įtaką galutiniam pažymiui, kokiems rezultatams esant teks kartoti dalyko kursą arba bus galima pakartoti galutinį atsiskaitymą), vertinimo kriterijus ir reikalavimus. Studento dalyvavimas pirmame užsiėmime labai svarbus, nes suteikia informacijos apie konkretų studijų dalyką, kurios pagrindu galima planuoti to dalyko savarankišką mokymąsi. Rekomenduojame paskaitas lankyti reguliariai ir atvykti į jas laiku, kas spėtų atsidurti ten, kur reikia.
2. Jei manote, kad gaunamos informacijos kiekiai jums atrodo per dideli, užsirašinėkite. Geri užrašai yra esminė mokymosi proceso dalis. Pastabos jūsų užrašuose primins, ką turite išmokyti ir padės prisiminti pagrindinę informaciją. Yra ne vienas teisingas būdas konspektuoti, bet štai keletą naudingų patarimų:
 - Rašykite aiškiai ir įskaitomai.
 - Jei bandysite konspektuoti viską, jūs nespėsite.
 - Tik retkarčiais būtina užsirašyti viską, ką sako dėstytojas.
 - Pasižymėkite tik esminius aspektus, naudodami trumpinius (raktinius žodžius ar frazes).
 - Galite kurti ir savo trumpinių sistemą, svarbu tik juos suprasti.

TTVAM studijų programų studijų procese naudojama nuotolinio mokymosi aplinka „Moodle“ – <https://moodle.ttvam.lt/>. Tapę TTVAM studentais junkitės į šią aplinką, sekite joje informaciją, naudokite joje patalpintą studijų dalykų medžiagą savarankiškam mokymuisi.

TTVAM veikia biblioteka – <http://www.ttvam.lt/biblioteka/apie-mus/>. Tapkite bibliotekos skaitytoju ir naudokitės visais prieinamais šaltiniais, mokydamiesi savarankiškai, atlikdami įvairias užduotis, ieškodami informacijos savarankiškiems darbams atlikti. Bibliotekoje rasite kopijavimo aparatus ir galėsite pasinaudoti dokumentų įrišimo paslauga.

Baigiamajam darbui atlikti naudokite “Baigiamųjų darbų vadovą”.

Klausimai susiję su **praktikų** atlikimu, tvarkos, ataskaitos atlikimo reikalavimai yra pateikti Praktikų vadove:.

